

ZVEZA OBRTNIH ZDRUŽENJ SLOVENIJE

(od 1979 do 1991)

V tem kratkem zgodovinskem pregledu prihajamo do zelo pomembnega datuma: **9. marca 1979** je bila v Ljubljani skupščina Zveze združenj samostojnih obrtnikov Slovenije, s katero je bilo končano desetletno obdobje delovanja združenj in zveze na prostovoljni, društveni podlagi. Sledila ji je ustanovna skupščina **Zveze obrtnih združenj Slovenije** (v nadaljevanju ZOZS). Zveza je imela položaj novega splošnega združenja v okviru Gospodarske zbornice Slovenije in je s tem prevzela tudi zbornične naloge za področje obrti.

Zbranim je spregovoril takratni predsednik zveze **Stane Špindler**, ki je orisal pot od ljubljanskega združenja v letu 1967 do ustanovitve ZOZS. Na skupščini so podelili posebna priznanja za izredne zasluge pri prizadevanjih za uveljavitev obrtništva štirim stanovskim kolegom: **Francu Križaju, Janku Šinkovcu, Jožetu Kregarju** in **Albinu Žontarju**.

V nadaljevanju pa je o neposrednih pripravah nove organiziranosti poročal predsednik iniciativnega odbora **Franc Šenk**. Iniciativni odbor se je prvič sestel že decembra 1978 v Domžalah, njegova naloga pa je bila, da spremlja ustanavljanje obrtnih združenj v občinah in pripravi vse potrebno za ustanovno skupščino ZOZS. Do ustanovne skupščine ZOZS je bilo registriranih že 56 obrtnih združenj (razen Lenarta in Škofje Loke). Delovni program je obrazložila sekretarka **Hedi Bertoncelj**.

Delegati so po sprejemu statuta in programa dela izvolili organe Zveze obrtnih združenj Slovenije. Predsednik Zveze in njenega izvršilnega odbora je postal ljubljanski obrtnik **Stane Špindler**, predsednik skupščine **Matko Kavtčnik**, izolater iz Dravograda, podpredsednika Zveze in podpredsednika izvršilnega odbora pa **Miha Turšič** iz Ljubljane in **Franjo Verdnik** iz Griž pri Žalcu. Za člane izvršilnega odbora pa so bili izvoljeni: **Metod Hrovat, Franc Šebenik, Franc Šenk, Jože Črtalič, Leopold Drame, Mihael Lavre, Franc Žabkar, Franc Ambrož, Ludvik Černi, Branko Popovič, Metod Uršič** in **Tone Lampič**. Za sekretarko je bila izvoljena **Hedi Bertoncelj**.

ZOZS se je aktivno vključila v vse naloge, ki si jih je zastavila, njena dejavnost pa se je širila tudi prek meja (sodelovanje z obrtno zbornico Ba-

*Obrtniški delegati so v takratnem slovenskem parlamentu (v zboru združenega dela je imela obrt pet delegatskih mest) kar pogosto opozarjali na probleme in zahteve obrtnikov; na sliki je ljubljanski obrtnik **Janez Hočvar**.*

Na ustanovitvi prve obrtniške organizacije politikov ni bilo. Na njeni deseti obletnici jih je bilo že veliko. Kasneje se je slovenski politični vrh obrtniških prireditev množično udeleževal.

Pogled nazaj

Stane Špindler, predsednik slovenske organizacije obrtnikov od 1975 do 1983: »Po popolnem razpadu in stagnaciji starega, klasičnega obrtništva po 2. svetovni vojni, je bilo slovensko obrtništvo, kar ga je še ostalo, prisiljeno vzeti usodo v svoje roke, saj obrt kot specifična gospodarska dejavnost nedvomno potrebuje trdno in močno organizacijo. Najslabše je bilo, da si je družbeni sektor malega gospodarstva prisvojil vse iniciative in odločanje tudi za področje 'samostojnega osebnega dela', torej za obrt. To je bilo najslabše, kar se je lahko zgodilo.

Postavljanje naše organiziranosti na nove temelje je bilo težavno, vendar nam je ob vseh težavah uspelo stakiti vezi in poznanstva z nekaterimi vidnimi posamezniki v takratni politiki, ki so razumeli, da je obrt poseben del gospodarstva, ki potrebuje svojo organizacijo. V obdobju, katerega akter sem bil tudi sam, moram izpostaviti vsaj dva posameznika iz takratne politike, ki sta bistveno prispevala k urejanju razmer v zasebni obrti in njene organiziranosti - Andreja Verbiča in Vlada Klemenčiča. Prepričan sem, da se danes ne zavedamo več, kako pozitivno vlogo sta odigrala pri razvoju naše organizacije in obrti nasploh. Današnja obrtna zbornica, ki korenini najprej iz društvene, nato pa iz družbeno in politično priznane institucije, bi imela veliko slabše razmere za delovanje, če ne bi tudi številni drugi posamezniki v najbolj trdih časih naše nedavne preteklosti vztrajali in dokazovali pomen zasebne obrti.

Vsa takratna organiziranost je ogromno prispevala k temu, kar imamo obrtniki danes. Zveza obrtnih združenj Slovenije je bila gonilna sila razvoja obrti. Potrebno je bilo veliko spretnosti in prepričevanja takratnega političnega sistema, da smo uspeli kaj narediti. In tega ni bilo malo, kar se bodo starejši obrtniki gotovo spomnili. Veseli me, da vse tisto, kar smo delali in naredili, ni bilo zaman, saj je današnja obrtno-podjetniška zbornica z delom številnih obrtnikov moje generacije dobila trdne temelje za prihodnost. S kapitalom, ki je bil ustvarjen, je treba nadaljevati. Res pa je, da vse aktualne težave in problemi, ki spremljajo obrt, dokazujejo, da se zgodovina kar naprej ponavlja in da ima obrt pred seboj vedno nove in nove izzive, zahteve in potrebe. Za razvoj obrti je še danes mnogo preveč ovir in kar nerazumljivo za ta čas, ko sta podjetnost in podjetništvo generator gospodarskega razvoja, je, da se mora obrt iz dneva v dan dokazovati, kako pomemben del slovenske gospodarske strukture je.

V vseh teh 40 letih obstoja obrtniške stanovske in strokovne organizacije je slovenska obrt dokazala, da brez nje ne more biti trdne gospodarske strukture.«

Od leta 1983 pa do 1987 je Zvezi obrtnih združenj Slovenije predsedoval **Matko Kavtičnik** iz Dravograda.

varske in sejmom v Muenchnu). Znotraj Zveze so živahno delovali različni odbori in sekcije. Obrtniška organizacija se je borila z različnimi prispevki, ki so pritiskali na obrtniški zaslužek, z astronomskimi cenami za poslovne prostore, z oblikovanjem nove davčne zakonodaje, intenzivno pa se je vključila tudi v spreminjanje obrtnega zakona, zakona o delovnih razmerjih, o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, kolektivne pogodbe itd. Zveza je spodbudila državne in druge oblastne organe, da se je spremenil tudi odnos do domače in umetnostne obrti.

Obrtniška organizacija je imela v takratnem slovenskem parlamentu (zboru združenega dela) pet svojih vodij delegacij. Ti so bili: **Boris Lieber**, **Janez Hočevar**, **Albert Mevlja**, **Leopold Drame** in **Jože Kovač**, ob njih pa so se seveda za posamezna področja pojavljali tudi drugi obrtniški delegati, ki so bili izvoljeni v skupine delegatov.

Marca 1983 so na skupščini izvolili novo vodstvo. Predsednik skupščine Zveze je ostal **Stane Špindler**, za predsednika izvršilnega odbora je bil izvoljen **Franjo Verdnik**, podpredsednika pa sta postala **Matko Kavtičnik** in **Ernest Draš**, avtoprevoznik iz Maribora. Člani izvršilnega odbora pa so bili **Ančka Tomšič**, **ing. Hinko Golias**, **Franc Šifrer**, **Jože Bajuk**, **Leopold Drame**, **Mihael Lavre**, **Franc Žabkar**, **Vili Meglič**, **Ludvik Černi**, **Branko Popovič**, **Tone Lampič**, **Janez Zidar**, **Dušan Jarc**, **Zlatko Mantel**, **Boris Lieber** in **Franc Premk**, ki je postal novi sekretar Zveze.

Nekaj mesecev kasneje je Stane Špindler zaradi preobremenjenosti odstopil, za novega predsednika skupščine zveze pa je bil izvoljen **Matko Kavtičnik**.

Krepitev občinskih obrtnih združenj in sekcij

V obdobju od leta 1980 do 1990 se je krepil tudi vpliv obrtniške organizacije v občinah. Mnoga združenja so v tistem obdobju izboljšala razmere za svoje delo, marsikje so odprli ali preuredili nov obrtniški dom. Zveza se je v tem obdobju intenzivno ukvarjala z izboljševanjem pogojev za poslovanje obrtnikov (kar ji je šlo lepo od rok), sprožila pa je tudi nekaj ustavnih sporov (na primer v zvezi z davčno problematiko gostincev).

Zaživel je tudi delo v sekcijah - frizerski, lesarski in avtoremontni, kemični čistilci pa so kot najstarejša sekcija leta 1984 praznovali že deseto obletnico obstoja.

V letu 1985 sta bila spet spremenjena obrtni in davčni zakon, obrtniška organizacija pa je začela razmišljati tudi o lastnem informacijskem sistemu. Po obrtnih združenjih so se vrstile razstave obrti, s katerimi so želeli obrtniki opozoriti nase, močno je napredoval obrtni sejem v Celju, okrepili pa so se stiki med slovensko obrtniško organizacijo in podobnimi organizacijami v tujini, zlasti na Bavarskem.

Dom obrtnikov Slovenije

V marsičem prelomno je bilo leto 1986. Obrt je vse bolj ofenzivno prodirala v takratne institucije sistema (tega leta je prvič dobila tudi "svoje ministrstvo" - Republiški komite za drobno gospodarstvo - kar je v tedanjih časih pomenilo veliko, saj je s tem oblast obrtnikom dala vedeti, da jih ima "za pomembne"). Poleg delegatov v republiški skupščini je imela obrt tudi svojega delegata v zvezni skupščini v Beogradu - **Franca Ambroža**. Tega leta so se začele tudi intenzivne

*Obrt je imela v drugi polovici osemdesetih let v republiški skupščini pet delegatov, enega pa tudi v zvezni (jugoslovanski) skupščini v Beogradu; tam je slovenske obrtnike zastopal mariborski obrtnik **Franc Ambrož**.*

priprave na graditev obrtnih con po občinah - prvo so postavili v Kopru. Med vodilnimi pri projektiranju in graditvi obrtnih con pa je bila izolska obrtna zadruga Galeb.

Še posebej pomemben dogodek za obrtniško organizacijo pa je bila otvoritev Doma obrtnikov Slovenije v Ljubljani, na Celovški 71 v Šiški (pri Stari cerkvi). Z njim so se slovenski obrtniški organizaciji odprle nove možnosti delovanja, saj je prvič prišla do lastnih, dovolj velikih poslovnih prostorov. Zveza združenj samostojnih obrtnikov Slovenije je namreč delovala v nekoliko prilagojenem "stanovanju" na Vošnjakovi 6 v Ljubljani, Zveza obrtnih združenj Slovenije pa je imela najeto vrhnje nadstropje stavbe Zadrugne zveze Slovenije ter pritlično stavbo na dvorišču te iste hiše na Miklošičevi cesti v Ljubljani. Svoj lasten prostor pa je imela Zveza obrtnih združenj Slovenije že prej. To je

*Del vodilnih funkcionarjev Zveze obrtnih združenj Slovenije v začetku osemdesetih let (z leve): **Franjo Verdnik, Janez Zidar, Miha Turšič, Metod Hrovat, Hedi Bertonec, Leopold Drame, Ludvik Černi, Stane Špindler, Anton Lampič, Branko Popovič, Ančka Tomšič, Ernest Draš, Franc Žabkar, Matko Kavtčnik, Franc Šebenik in Franc Ambrož**.*

Pogled nazaj

Matko Kavtičnik, predsednik Zveze obrtnih združenj Slovenije od 1983 do 1987: »Od leta 1975 sem bil delegat skupščine gospodarske zbornice, takrat še kot direktor družbenega podjetja. Leta 1977 sem se odločil za samostojno obrt, hkrati pa sem še ostal delegat v gospodarski zbornici, kasneje pa še podpredsednik splošnega združenja drobnega gospodarstva in hkrati predsednik odbora za obrt. Poleg tega sem bil od 1975 do 1979 tudi delegat v zboru združenega dela republiške skupščine. Vse te funkcije so mi pomagale, ko sem aktivno sodeloval v pripravah in postopkih za ustanovitev Zveze obrtnih združenj Slovenije. Ob ustanovitvi Zveze kot novega splošnega združenja v

okviru gospodarske zbornice marca 1979 sem postal njen prvi predsednik skupščine, po odstopu tedanjega predsednika Špindlerja leta 1983 pa tudi predsednik Zveze. S konstituiranjem te zbornične organizacije smo dobili vse formalne vzvode za enakopraven dialog s takratno politiko oziroma oblastjo, saj smo pridobili status samostojne pravne osebe.

Seveda smo imeli ogromno težav. Ena od na videz obrobnih, a po mojem mnenju kar velika, je bila, da nismo imeli lastnih prostorov. Zato je bila odločitev o gradnji doma obrtnikov Slovenije eno od pomembnih dejanj iz naše novejši zgodovine. Pri tem projektu sem vseskozi sodeloval in vesel sem, da nam je uspelo zgraditi dom prav za časa mojega predsednikovanja zvezi. Pomembno se mi zdi poudariti, da smo v tistem obdobju z našo idejo o organiziranosti in priznanju obrti kot pomembne gospodarske panoge prodrli tudi na zvezni, torej jugoslovanski ravni, saj obrt v drugih republikah ni bila organizirana. Z lobiranjem nekaterih zveznih poslancev smo uspeli, da se je začela obrt tudi v drugih republikah organizirati po naših vzorih, ne nazadnje pa smo imeli obrtniki kasneje svojega poslanca - obrtnika iz Slovenije - tudi v zvezni skupščini. Tudi to je, po mojem globokem prepričanju, pomemben mejnik v novejši zgodovini slovenske obrtniške organizacije.

Prva leta po ustanovitvi zveze so bila po mojem mnenju pomembna tudi za ustanavljanje strokovnih sekcij. Naše delo je bilo izključno prostovoljno in ponosen sem, da nam je uspelo skoraj vse, kar smo si v tistih pionirskih časih nastanka slovenske obrtniške organizacije tudi zastavili.«

bilo večje stanovanje na Kersnikovi 5 v Ljubljani, kamor se je konec leta 1982 vselilo uredništvo revije *Obrtnik*. Tam je delovalo do leta 1986, ko se je preselilo v nov obrtni dom v Šiški. Čez deset let pa se je selilo še enkrat: v povsem prenovljene prostore na ploščadi za domom

obrnikov, kjer je tudi največja izmed sejnih dvoran OZS. Zaradi prostorske stiske je zbornica kasneje kupila ali najela še več prostorov ob obrtnem domu.

Na čelu odbora za izgradnjo doma se je še posebej angažiral **Miha Turšič**.

Konec junija 1986 je slovenska obrt praznovala petnajsto obletnico svoje organizacije. Ob tej priložnosti so v Ljubljani (na Čelovški 71 v Šiški) odprli nov Dom obrtnikov Slovenije.

Pogled nazaj

Ernest Draš, predsednik Zveze obrtnih združenj Slovenije v času od 1987 do 1990: »Začetki mojega dela v obrtniški organizaciji so tesno povezani z vodenjem sekcije avtoprevoznikov; kot njihov predstavnik sem bil tudi član takratnega izvršilnega odbora ZOZS. Med uspehe naše organizacije bi uvrstil njeno umestitev v delegatski sistem odločanja; obrti se je uspelo politično aktivirati in zasesti mesto v zboru združenega dela, kar bi danes pomenilo v parlamentu. Pri sprejemanju zakonodaje in kreiranju politike do obrti in podjetništva smo v nekdanji skupščini veliko dosegli.

Pomembna je bila tudi usmeritev ZOZS v sejemsko dejavnost, saj smo tako neposredno pomagali obrtnikom pri prodaji njihovih izdelkov in storitev. Za pomemben uspeh v tistem času štejem tudi ustanovitev lastne sejemске organizacije, podjetja Step, ki naj bi slovenski obrti pripomoglo k učinkovitemu tržnemu prodoru, torej v svetovalnem in v poslovnem delu.

Odpiranje obrtnih domov, torej geografska širitev organizacije, in ekonomska utrditev organiziranosti obrtništva ter profesionalizacija strokovnih služb na sedežu Zveze, se mi zdijo prelomnice, ki jih je treba posebej izpostaviti. Seveda pa moram omeniti tudi širjenje ideje o razvoju obrtništva v takratni širši jugoslovanski prostor, vključno s pisanjem različnih zahtev zvezni vladi, kar pomeni, da smo obrtniško in podjetniško idejo širili tudi na jugoslovansko območje. Ob koncu osemdesetih let smo s ponosom govorili, da smo obrtniki in tudi sam sem bil osebno na to ponosen.

To so bistveni dosežki, ki so po mojem mnenju ZOZS kot predhodnico obrtne oziroma obrtno-podjetniške zbornice uveljavili v nekem drugem času in v nekih drugačnih razmerah. Ne trdim, da nam je bilo težje kot danes, saj je bila takratna politika dovzetna za naše zahteve. Bila je pač daleč najbolj liberalna v nekdanji državi, lahko bi rekel, da je bila krepko »pred časom«. Zato sem nekoliko razočaran nad 'izplenom' obrti v samostojni državi. Velika politična napaka je bila, da se obrt že na samem začetku nove države ni vključila tudi v lastninjenje malih firm v velikih sistemih. S Tamom, na primer, je propadlo tudi ogromno kooperantov, namesto da bi lahko mala podjetja odkupili obrtniki. Politika v to lastninjenje ni bila pripravljena vključiti tudi obrti. Prepričan sem, da so se nas bali. Nova oblast tudi ni znala ceniti, uporabiti in nadgraditi tistega, kar smo obrtniki uspeli doseči v Evropi; mislim na številne odlične kontakte, ki smo jih negovali z obrtniki in njihovimi zbornicami v evropskih državah. No, politika pa je nekaj velikega vendarle naredila: obrtniško organizacijo je prepoznala za spoštovanega in zelo upoštevanega socialnega partnerja, ki soodloča o večini za obrt pomembnih zadevah.

Zelo pa sem razočaran tudi nad dejstvom, da obrtni zbornici ni uspelo zadržati položaja, ki ga je imela konec osemdesetih let na mednarodnem obrtnem sejmu v Celju, že takrat največjem sejmu v državi in okolici. Ko smo odhajali, je bil obrtni sejem naš, bili smo njegovi tričetrtinski lastniki, Celjski sejem pa je bil zgolj soorganizator. Danes je obrnjeno; obrtna zbornica je le še desetinski lastnik sejma, njena vloga nekdanjega ustanovitelja, lastnika in glavnega organizatorja pa je zmarginalizirana na vlogo soorganizatorja. Pa še to so ji skušali pred leti odvzeti in jo povsem izriniti s sejma - k sreči neuspešno. Zadnjih nekaj let se pomen obrtne zbornice na sejmu spet povečuje, saj je Celjskemu sejmu očitno postalo jasno, da je stavil na napačnega konja. Letos je na sejmu to še posebej očitno: velikih podjetij skoraj ni več med razstavljalci, obrtnikov in malih pa ni nič manj, prej nasprotno!

V naslednjem letu (1987) je Zveza povečala število svojih sekcij na enajst. Na skupščini Zveze konec junija v Ljubljani so delegati ocenili štiriletno delovanje in izvolili vodstvo in delovna telesa ZOZS za naslednje štiriletno obdobje, nova vodstva strokovnih sekcij itd. Obrtniki, delegati skupščine, so se popolnoma strinjali s poročilom vodstva, da je zveza v minulih štirih letih veliko naredila. Od tega, da je uspela s

svojimi zahtevami prodreti v takratne institucije oblasti, saj je z redkimi izjemami sodelovala pri pripravi vseh pomembnih dokumentov iz pristojnosti republike, še posebej tesno pa je sodelovala z gospodarsko zbornico, komitejem za drobno gospodarstvo (katerega ustanovitev je prav tako spodbudila Zveza) in ostalimi vladnimi resorji - razen za promet. Zelo slabo je sodelovala tudi z republiško davčno upravo, ki

Ernest Draš, takrat lastnik gradbene mehanizacije iz Maribora, je bil predsednik Skupščine Zveze obrtnih združenj Slovenije v obdobju 1987 do 1990.

Obrtniki so svoje zahteve januarja 1990 prenesli tudi predsedniku tedanje jugoslovanske vlade **Anteju Markoviću**; delegacijo Zveze samostojnih gospodarstvenikov Jugoslavije je vodil njen predsednik **Franjo Verdnik**

Več kot deset let je bil med najvplivnejšimi funkcionarji obrtniške organizacije **Franjo Verdnik**, kovinar iz Griž pri Žalcu. Vodil je izvršilni odbor Zveze obrtnih združenj Slovenije vse od marca 1983 pa do aprila 1990.

je največkrat sama odločala o vprašanih, usodnih za obrt.

Vse te aktivnosti zveze so se še najbolj konkretno odražale v številnih ugodnejših predpisih (možnosti neobdavčenega vlaganja, priznavanje obresti na posojila, povečan census zaposlenih, začasno obrtno dovoljenje, širitev trgovine in avtoprevoznništva). Zveza je dala v tistem obdobju številne pobude za izenačenje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja obrtnikov z delavci v družbenem sektorju.

Vse leto so se vrstile tudi razprave o ponovnem spreminjanju zakona o davkih občanov. Moč obrtniške organizacije se je kazala tudi v tem, da je bilo sprejemanje novega zakona - na podlagi trdnih argumentov, ki jih je pripravila Zveza in ki so dokazovali, da zakon za obrtnike ni dober - kar trikrat umaknjeno z dnevnega reda republiške skupščine!

Obdobje 1983-1987 je bilo svojsko še po nečem. V tem času se je namreč v Zvezi močno razmahnilo delo v strokovnih sekcijah. Ob koncu tega obdobja jih je bilo že dvanajst, večina med njimi je bila zelo aktivna, zlasti na področju izobraževanja, ki je bilo eno od prioritarnih dejavnosti Zveze nasploh. Delo prek sekcij je namreč povečalo strokovnost obrt-

niške organizacije, hkrati pa jo je približalo specifičnim problemom posameznih obrtnih dejavnosti.

Spremembe v vodstvu

Za naslednje štiriletno obdobje (1987-1990) so obrtniki izvolili novo vodstvo. Predsednik skupščine ZOZS je postal **Ernest Draš**, podpredsednika **Miha Turšič** in **Leopold Drame**, predsednik izvršilnega odbora **Franjo Verdnik**, podpredsedniki izvršilnega odbora pa **Franc Šifrar**, **inž. Avgust Gril**, **Dušan Milenkovič** in **inž. Jože Sušnik**. Za člane izvršilnega odbora pa so bili izvoljeni: **Boris Lieber**, **Dušan Jarc**, **Valentin Prelovec**, **Jože Špilak**, **Vera Gliha**, **Ivan Molan**, **Vladka Kajzer**, **Janez Hočvar**, **Franc Ambrož**, **Milan Kos**, **Ivan Kranjc**, **Marjan Smolnikar**, **Zlatko Mantelj** in **Slavko Jurhar**, tedanji sekretar zveze.

Novo vodstvo zveze je čakala težka naloga, saj so se v letu 1988 že nakazovale korenite spremembe v vsej državi. Slovenska obrtniška organizacija je začutila, da v državi, kjer je bila velika večina temeljne zakonodaje z obrtniškega področja v domeni zveznih organov, obrt potrebuje svojo avtonomno obliko "pritiska", torej obrtniško organizacijo tudi na zvezni ravni, ki bo zastopala avtentične interese obrtniš-

Skupščina Zveze obrtnih združenj Slovenije v novem Domu obrtnikov Slovenije v Ljubljani.

Pogled nazaj

Franjo Verdnik: »Seveda smo obrtniki že zelo zgodaj menili, da se moramo organizirati in ustanoviti organizacijo, ki nas bo trdno povezovala. Bil sem neposredna priča in akter vseh tistih časov in na to sem zelo ponosen. Takratna zakonodaja je obrtništvu dobesedno stregla po življenju, zato smo se bili prisiljeni boriti za svoj obstoj. Predvsem smo se v letih neposredno pred ustanovitvijo ZOZS, ko sem se tudi sam aktivno vključil v priprave na njeno ustanovitev, zavedali, da slovenska obrt potrebuje drugačno organizacijo, takšno, ki bo delovala bolj profesionalno, torej na znatno višji ravni, kot dotedanja obrtniška društva. Zato je bila po ustanovitvi zveze ena naših najpomembnejših

nalog zgraditev lastne mreže obrtniških domov po občinah in seveda sedeža v Ljubljani. Generacija, ki ji pripadam, je položila prav na tem področju pomembne temelje za profesionalizacijo strokovnih služb in obrtniške organizacije nasploh. Prav zaradi tega dejstva smo postajali vse bolj upoštevanja vredni akterji družbenopolitičnega in gospodarskega življenja. Umeščeni smo bili v gospodarsko zbornico, kjer smo postali 'zbornica v zbornici'. Pomembno pa se mi zdi poudariti, da smo uspeli urediti institut obveznega članstva in pobiranja članarine, kar nam je dalo prepotrebno materialno podlago za delo strokovnih služb in funkcioniranje sistema samega. Članarina, ki je bila priznana kot strošek, nam je dajala kapitalsko moč za strokovno pripravo različnih argumentiranih analiz, predlogov in zahtev, ne nazadnje pa tudi za strokovno pomoč takratnih priznanih strokovnjakov. Imeli smo torej svoje prostore, svoje kadre in svoj denar.

Kot druga velika naloga takratnega vodstva Zveze, katerega član sem bil, pa je bila neposredna vključitev obrtnikov v vse pore takratnega družbenega in političnega življenja. Uspelo nam je, da so se na našo pobudo v občinah ustanavljali organi, ki so se neposredno ukvarjali z razvojem zasebne obrti, vključno z imenovanjem predstavnikov obrti v občinske izvršne svete in druga delovna telesa. Skratka, povsod tam, kjer se je odločalo o zasebni obrti, smo bili zraven, podobno pa je veljalo tudi za organe na republiški ravni.

Pri rasti naše organizacije, pri načinu dela in tudi pri mnogih predlogih, ki smo jih naslavljali na oblast, smo se izdatno »napajali« pri naših kolegih v tujini, zlasti na Bavarskem. Vzpostavili smo odlično sodelovanje, vsako leto smo bili gost obrtnega sejma v Muenchnu, največjega na svetu, kolegi iz bavarske in nemške obrtne zbornice so pogosto prihajali k nam in včasih so s seboj pripeljali tudi svoje visoke politike, ki smo jih mi povezovali z našimi. Tudi tako se je vzpostavljalo »okolje«, v katerem se je krepila zavest o pomembnosti obrti.

Hkrati smo si zastavili tudi nalogo, da to, kdo smo obrtniki in kaj zmoremo, pokažemo in dokažemo tudi sodržavljanom. Začeli smo krepiti tisto, čemur bi danes rekli promocija, takrat pa smo temu preprosto rekli razstave. Naš cilj je torej bil, da se z razstavami naših izdelkov in storitev predstavimo v čim več občinah, da posebej ne omenjam našega obrtnega sejma v Celju, na katerem smo obrtniki gradili in zgradili svojo podobo ter se potrdili kot pomemben gospodarski dejavnik.«

tva v vsej državi. Šlo je predvsem za vprašanje carin, uvoznih kontingentov, prometnih davkov, uvoza opreme itd., skratka vse tisto, česar Slovenija ni imela v svojih rokah. Centralna oblast v Beogradu je imela veliko vzvodov, da je lahko z nepremišljenimi in neargumentiranimi ukrepi škodovala obrti nasploh, kar se je seveda tudi dogajalo, saj v drugih republikah do obrtnikov niso bili tako "ljubeznivi" kot v Sloveniji.

Idejo o organizaciji, ki bi povezovala vse samostojne gospodarstvenike v bivši zvezni državi, je slovenska obrtniška organizacija negovala kar dobra tri leta, saj je bilo tudi znotraj obrtniških vrst precej nezaupanja v funkcijo take

združbe v okviru zvezne gospodarske zbornice.

Zveza samostojnih gospodarstvenikov Jugoslavije je bila ustanovljena konec leta 1988, njen prvi predsednik pa je postal obrtnik iz Slovenije, predsednik izvršilnega odbora ZOZS

Franjo Verdnik. Zveza je bila – v glavnem zaradi predstavnikov iz Slovenije – precej aktivna. Njeno delegacijo je leto po ustanovitvi sprejel celo takratni predsednik jugoslovanske vlade **Ante Markovič**, zvezna vlada pa je imela tudi ministrstvo za malo gospodarstvo. Kljub dobro zastavljenemu programu dela, volji do dela in ne nazadnje tudi novemu duhu zasebne pobude, ki se je začel nezadržno širiti po vsej državi, pa je jugoslovanska zveza brez večjih

uspehov zbledela v političnem in nacionalističnem vrtincu, ki je pripeljal do klavnega konca skupne države.

V obdobju 1987-1990 je bil za obrt spodbuden korak na področju izobraževanja za obrtne poklice, saj sta bila na mariborski srednji kovinarski šoli odprta dva oddelka, namenjena izključno izobraževanju za potrebe obrti. V prvi letnik se je vpisalo 70 učencev, ki jih je štipendirala Zveza. Sicer pa je ta namenjala vse več pozornosti obrtnemu izobraževanju, saj je usmerjeno izobraževanje naredilo obrti veliko škodo, ki jo je čutiti še danes. Aktivnosti zveze so bile nenehno usmerjene na vsa žarišča gospodarskega sistema, ki so bila v neposredni ali posredni zvezi z obrtjo.

V sami organizaciji pa je prišlo do razcepa in nesoglasij glede obrtnih združenj. Nekatere so se odcepile od Zveze in ustanovile svojo zvezo, kar pa je bila, kot je pokazal čas, poteza, ki je škodovala njim in obrtništvu nasploh.

V letu 1989 se je prvič zapletlo in - za obrtnike ugodno - razpletlo med oblastjo in obrtniško organizacijo okoli vprašanja poslovnih knjig. Zveza je takrat odločno zagrozila z bojkotom in kolektivno stavko vseh slovenskih obrtnikov. Takrat pa se je pripravljala tudi na ustanovitev svojega centra za sejemske dejavnosti, reorganizacijo pa so doživeli tudi strokovne službe obrtniške organizacije.

Junija 1989 je bila v Cankarjevem domu svečanost ob 20-letnici obrtniške organizacije, na kateri so prvič podelili nova, najvišja priznanja obrtniške organizacije - naziv "častni član". S tem priznanjem se je obrtniška organizacija nekako oddolžila politikom, ki so kljub drugačnim pogledom svojih kolegov ves čas podpirali obrt in njeno organizacijo. Prvi častni člani ZOZS so postali: nekdanji in tedanji predsednik Gospodarske zbornice Slovenije **Andrej Verbič** in **Marko Bulc** ter **Vlado Klemenčič**, ki je bil kot eden najvišjih funkcionarjev v nekdanji državi zadolžen za sodelovanje z obrtniki. Najvišji priznanji stanovske organizacije pa sta dobila tudi **Matko Kavtčnik** in danes že pokojna **Hedi Bertoncelj**.

Konec leta - v časih tik pred slovensko osamosvojitvijo - se je zgodil še en odmeven dogodek, ki je kar nekaj časa burkal obrtniške vrste - izstop Obrtnega združenja Kranj iz Zveze obrtnih združenj Slovenije. Kranjčanom, ki so pod vplivom prebujenih političnih strasti zapustili matično organizacijo, se je pridružilo še Obrtno združenje Tržič. Oba izstopa sta bila v nasprotju s statutom Zveze in tudi obrtnim zakonom (tako je razsodilo tudi ustavno sodišče). Kasneje sta se obe združenji spet spojili z "matico". Tudi

sicer je bilo splošno politično in gospodarsko ozračje proti koncu tistega leta in v naslednjem letu že precej "razgreto", kar je seveda vplivalo tudi na delo obrtniške organizacije.

Leto 1990 je bilo nato leto novih volitev v organe zveze pa tudi prvih državnih strankarskih volitev, v katere so se s svojimi kandidati v kar dveh obrtniških strankah vključili tudi obrtniki. Napovedane pa so bile tudi spremembe zborničnega sistema, ki so napovedovale konec dotedanje obrtniške organiziranosti in prehod v novo, še močnejšo in samostojnejšo obrtno zbornico.

Zvezi obrtnih združenj Slovenije je z odločnim in strokovno podprtim delovanjem uspelo do konca osemdesetih ustvariti sorazmerno dobre razmere za razvoj obrti. Prav v tem njenem delovanju - in bržkone tudi dejstvu, da je imela naša politika vseeno več posluha za obrt kot njej podobne - je tudi vzrok, zakaj je slovenska obrt konec desetletja lahko dočakala kot najbolj razvita ne le v nekdanji skupni državi temveč tudi v vseh ostalih evropskih državah s podobnim političnim sistemom.

Priprave na ustanovitev Obrtne zbornice Slovenije

Maja 1990 je nova skupščina Zveze obrtnih združenj Slovenije izvolila tudi novo vodstvo in ostala delovna telesa. Volitve v organe Zveze so bile hkrati z volitvami, ki so prinesle novo vodstvo tudi Republikli Sloveniji. Za novega predsednika v naslednjem štiriletнем mandatu je bil izvoljen obrtnik-izolater **Miha Grah** iz Ljubljane, podpredsednika skupščine sta postala **Jože Stolnik** iz Ljutomera in **Andrej Novak** iz Grosupljega, za predsednika izvršilnega odbora pa je bil izvoljen **Franc Šebenik** iz Ljubljane. Člani izvršilnega odbora so postali **Stanislav Kramberger** - podpredsednik, **Roman Tomanič** - podpredsednik, **Jože Henigman**, **Jože Erzar**, **ing. Anton Blaj**, **Anton Lampič**, **Slavko Vilčnik**, **Janez Oven**, **Valentin Prelovec**, **Peter Rakovič**, **Ignac Rajh**, **Rafael Srobotič**, **Franc Herle** in **Anton Filipič**, novi sekretar Zveze, ki je zamenjal dotedanjo sekretarko **Hedi Bertoncelj**.

S prevzemom novih nalog, ki so si jih naložili izvoljeni stanovski kolegi, se je pričelo tudi obdobje velikih organizacijskih sprememb, ki so obrtniško organizacijo čakale v naslednjem, 1991. letu, ko se je preoblikovala v Obrtno zbornico Slovenije, prevzela del originalnih zborničnih funkcij in začela delovati v institucijah nove, demokratično izvoljene oblasti v novi državi Sloveniji.

Zadnje obdobje tik pred ustanovitvijo Obrtne zbornice Slovenije (od aprila 1990 do maja 1991) je Izvršilnemu odboru Zveze obrtnih združenj Slovenije predsedoval **Franc Šebenik**, livar iz Ljubljane.